

Šok a stres

ŠOK

=STAV CHARAKTERIZOVANÝ NEDOSTATEČNOU DODÁVKOU KYSLÍKU TKÁNÍM

PATOFYZIOLOGICKÝ VÝKLAD:

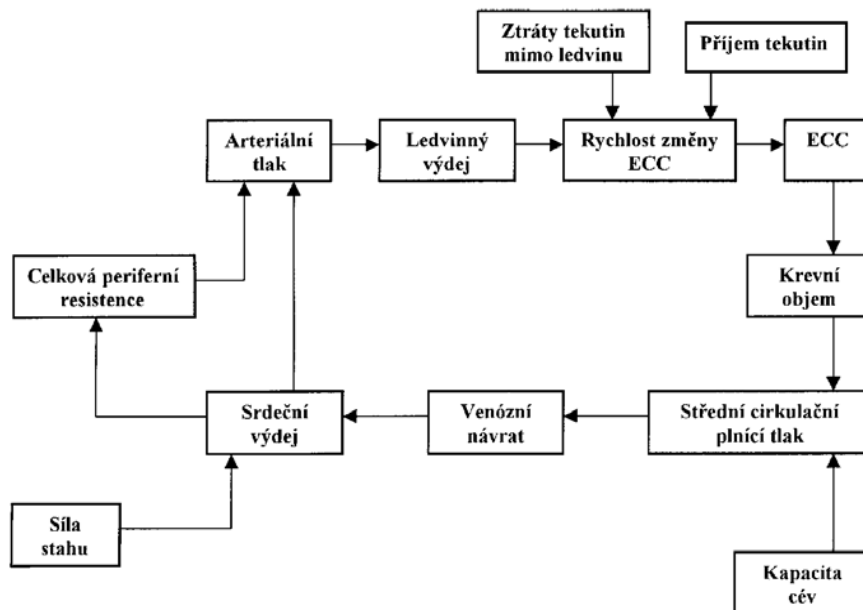
PACIENTI SE ŠOKEM MAJÍ NÍZKÉ PRAVOSTRANNÉ NEBO LEVOSTRANNÉ SRDEČNÍ PLNÍCÍ TLAKY V DŮSLEDKU VNĚJŠÍCH ČI VNITŘNÍCH ZTRÁT TEKUTIN.

HYPOVOLEMICKÝ ŠOK

= inadekvátní preload
(= ztráta intravaskulárního objemu)

Etiologie:

- I. krvácení
- II. ztráta tekutin
z kůže (popáleniny)
GI traktu (zvracení, průjem)
UG traktu (hyperglykemie, diabetes insipidus,
diuretická terapie, postobstruktivní terapie
- III. ztráta tekutin do extravaskulárního prostoru
(ascites)
ztráta 20-30% intravaskulárního objemu může mít
za následek šok

KARDIOGENNÍ ŠOK

= neadekvátní srdeční výdej při adekvátním preloadu (= inadekvátní funkce srdce jako pumpy). Více než 40% funkčního myokardu je ztraceno.

Etiologie:

I. Srdeční selhání

1. Levé komory (ischemie, infarkt, kardiomyopatie)
2. Pravé komory (infarkt, plicní hypertenze, cor pulmonale)

II. Arytmie

III. Chlopenní regurgitace nebo stenózy

IV. Ruptura komorového septa nebo stěny komory

V. **Obstrukční leze** (myxoma, plicní embolus, perikardiální tamponáda)

DISTRIBUČNÍ ŠOK

=neadekvátní afterload (=neadekvátní vazodilatace v některých vybraných cévních řečištích)

Etiologie:

I. sepse

II. anafylaxe

III. poškození spinální míchy, deprese CNS

IV. selhání kůry nadledvin

KLINICKÝ NÁLEZ:

Odpovídá poruchám orgánové perfúze:

1. snížená diuréza
2. zmatenost, vzrušenost, otupělost nebo jiné formy alterovaného mentálního stavu
3. periferní cyanóza
4. metabolická acidóza
5. studená a vlhká kůže (nebo teplá u distribučního šoku)
6. krevní tlak nízký (nebo normální při kompenzaci tachykardií, vazokonstrikcí nebo zvýšeným srdečním výdejem)

POKUD SE ŠOKOVÝ STAV
NEZVLÁDNE, ROZVÍJÍ SE
**IRREVERSIBILNÍ MULTIORGÁNOVÉ
SELHÁNÍ**

- **RESPIRAČNÍ („ŠOKOVÁ PLÍCE“)**
- **HEPATÁLNÍ**
- **RENÁLNÍ („ŠOKOVÁ LEDVINA“)**

HYPOVOLEMICKÝ ŠOK

•I. krvácení

1. celkové příčiny

- trauma
- chirurgické zákroky
- ruptura aneurysmatu

2. sekvistrované příčiny

- fraktura s hematodem
- hemothorax
- hemoperitoneum

3. koagulační poruchy (hemofilie)

4. antikoagulační nebo trombolytická terapie

HYPOVOLEMICKÝ ŠOK

•II. ztráta tekutin

1. z kůže

rozsáhlé popáleniny nebo rozsáhlé kožní záněty (generalizovaná exfoliativní dermatitis)

2. z GI traktu

prolongované zvracení nebo průjmy mohou vést až k hypovolemickému šoku, zvláště u dětí a mladistvých.

3. z UG traktu

jako následek excesivní diurézy u pacientů s nekompensovaným diabetes mellitus, diabetes insipidus, po uvolnění obstrukce, u onemocnění se ztrátou soli (insuficience kůry nadledvin), po podání diuretik.

HYPOVOLEMICKÝ ŠOK

III. v důsledku vnitřní sekvestrace tekutin= ztráta tekutin do intersticia nebo do tělesných dutin (do třetího prostoru) se rozvíjí u pacientů

1. **se sníženým onkotickým tlakem** u chronického onemocnění jater

2. **v důsledku zánětu** (akutní pancreatitis)

3. **v důsledku abnormální těsnosti cév** (angioedém)

KARDIOGENNÍ ŠOK

I. Porucha funkce srdce jako pumpy

1. **Selhání levé komory** se rozvíjí u pacientů, u nichž je poškozeno nebo zničeno více než 40% myokardu levé komory. Srdeční výdej zůstává nízký při adekvátním preloadu.

2. **Selhání pravé komory** se rozvíjí u pacientů s plicní hypertenzí z jakékoliv příčiny. Nízký srdeční výdej, dilatace pravé komory, která dále snižuje plnění levé komory posunem komorového septa ve směru levé komory.

KARDIOGENNÍ ŠOK

II. Arytmie

Nepřetržitá nebo prologovaná **tachyarytmie**, supraventrikulární nebo ventrikulární, může vést k omezení srdečního výdeje až k šoku. **Bradyarytmie** (vážná sinusová bradykardie nebo sinus arest s pomalým junkčním rytmem nebo s ventrikulárními extrasysolami s vysokým stupněm nebo kompletním A-V blokem) mohou také sekundárně přejít do kardiogenního šoku.

KARDIOGENNÍ ŠOK

III. Chlopenní regurgitace nebo stenózy

U závažné **aortální stenózy** může dojít k šoku při zvýšení metabolických nároků nebo poklesu preloadu. U závažné **mitrální stenózy** vede tachykardie, která se snaží vyrovnávat prodloužené plnění komor, k plicnímu městnání až k šoku.

DISTRIBUČNÍ ŠOK

I. sepse

Snížený afterload, vysoký srdeční výdej, snížená kontraktilita myokardu, zvýšené nároky na kyslík při jeho omezené utilizaci, špatná distribuce průtoku

II. anafylaxe

V důsledku anafylaktické reakce dochází ke zvýšení permeability cév.

III. poškození spinální míchy, deprese CNS

rozvrat regulací NS

IV. selhání kůry nadledvin

selhání v důsledku rozvratu metabolismu steroidů

HEMODYNAMICKÉ INTERAKCE U ŠOKOVÝCH STAVŮ

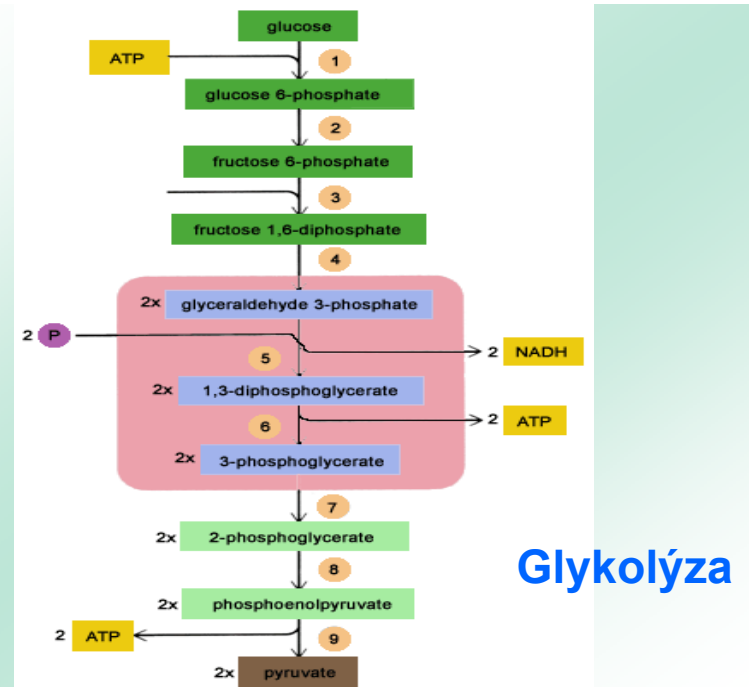
často dochází ke kombinaci šokových syndromů, které je nutno rozeznat pro adekvátní terapii.

Metabolické následky orgánové hypoperfúze jsou společné všem šokovým stavům nezávisle na typu šoku.

HEMODYNAMICKÉ INTERAKCE U ŠOKOVÝCH STAVŮ

1. tkáňová hypoxie a akumulace
konečných produktů anaerobního
metabolismu

akumulace **laktátu**

HEMODYNAMICKÉ INTERAKCE U ŠOKOVÝCH STAVŮ

2. zvýšená reaktivita sympatiku

- uvolňování **noradrenalinu** z adrenergních nervových terminál
- uvolňování **adrenalinu** z dřeně nadledvin

tachykardie
zvýšená kontraktilita
vazokonstrikce

zvýšení srdečního výdeje a zachování perfuze mozku a srdce (redistribuce průtoku)

HEMODYNAMICKÉ INTERAKCE U ŠOKOVÝCH STAVŮ

3. Cirkulace vazoaktivních toxinů a cytokinů.

Role endotoxinu (G-) a exotoxinu (Staphylococcus aureus).
- navozují toxické šokové syndromy v rámci septického šoku.

TYPY ŠOKU PODLE PROGRESE

1. Neprogresivní-kompenzovaný

Mechanismy:

- **Baroreceptorové reflexy** (↑ sympatická stimulace)
- **Ischemická odpověď CNS** (↑ sympatická stimulace po poklesu TK pod 50 mm Hg)
- **Reverzní stresová relaxace cirkulace** (adekvátní využití sníženého preloadu způsobením periférie)
- **Aktivace RAS**
- **Tvorba vasopresinu**

TYPY ŠOKU PODLE PROGRESE

2. progresivní (circulus viciosus kardiiovaskulárních funkcí)

- **deprese myokardu** (pokles koronárního průtoku)
- **selhání vasomotorických center** (vždy až v pozdních fázích šoku)
- **trombóza mikrocirkulace**
- **zvýšená kapilární permeabilita** (v pozdních fázích šoku-masivní transudace tekutin do ECP)
- **uvolňování toxinů z ischemických tkání** (endotoxin, histamin, serotonin, tkáňové enzymy)

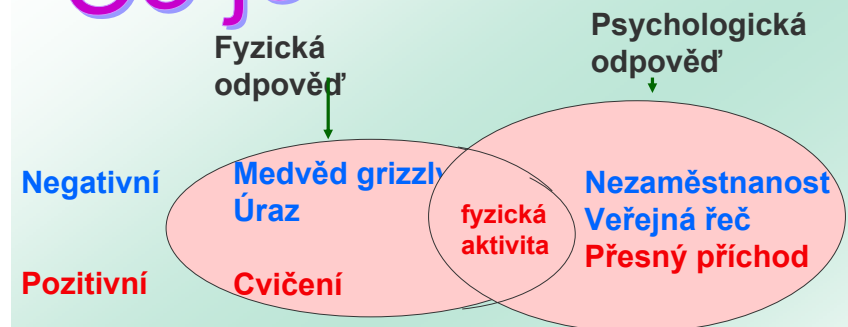
TYPY ŠOKU PODLE PROGRESE

- **Generalizované poškození buněk (játra)**
- **mechanismy:**
- ✓ Snížení Na⁺/K⁺ aktivního transportu (buněčný edém)
- ✓ Snížení mitochondriální aktivity
- ✓ Zvýšená aktivita lysozomů
- ✓ Pokles celulárního metabolismu (glukóza, insulin)
- ✓ Tkáňová nekroza
- ✓ Acidoza

3. Irreversibilní šok

Deplece celulárních vysokoenergetických fosfátů

Co je stres ?

stresor=cokoliv, co vychyluje tělesnou fyziologickou rovnováhu

stresová odpověď=tělesná adaptace k znovuustavení rovnováhy

stres=celkový stav stresorů provokujících stresovou odpověď

Stadia stresu

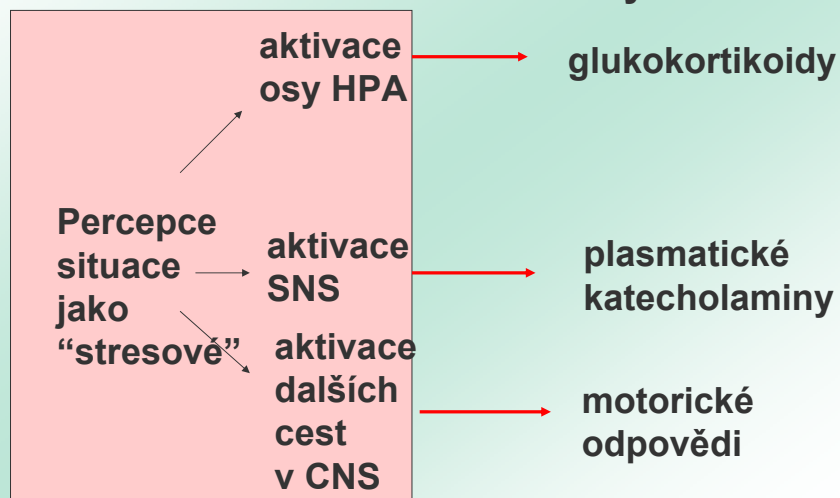
- © **stadium alarmové reakce** (fight and flight-Cannonova emergentní reakce): šok, kontrašok
- © **stadium resistance**
- © **stadium vyčerpání**

- © **Eustress**-podporuje možnosti organismu, zdraví a motivaci
- © **Distress**-snižuje možnosti, podporuje rozvoj nemoci a špatné nálady
- © **Stresory**=příčiny stresu (tlaky, frustrace, konflikty)
- © **Faktory ovlivňující závažnost stresu**
charakteristiky stresoru
subjektivní vnímání stresu
- © **Reakce na akutní i dlouhodobý stres**: fyzické a psychologické

Stresová odpověď "boj nebo útěk"

Nervový systém

Hormony

Akutní odpověď na stres: alterace v chování v důsledku release CRF

Autonomní nervový systém

Parasympatikus

“vegetativní funkce”

- ↑ trávení
- ↑ tvorba slin
- ↓ HR
- ↓ dýchání
- ↑ perfuze střev

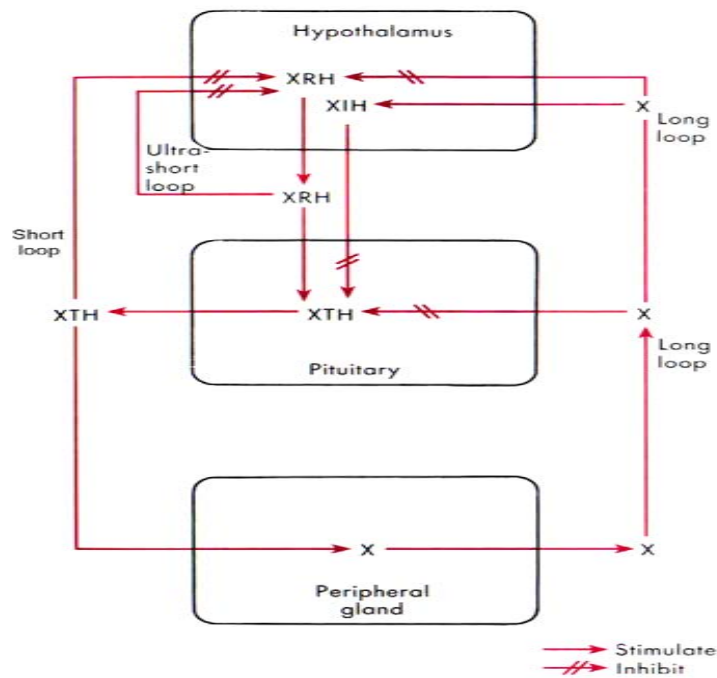
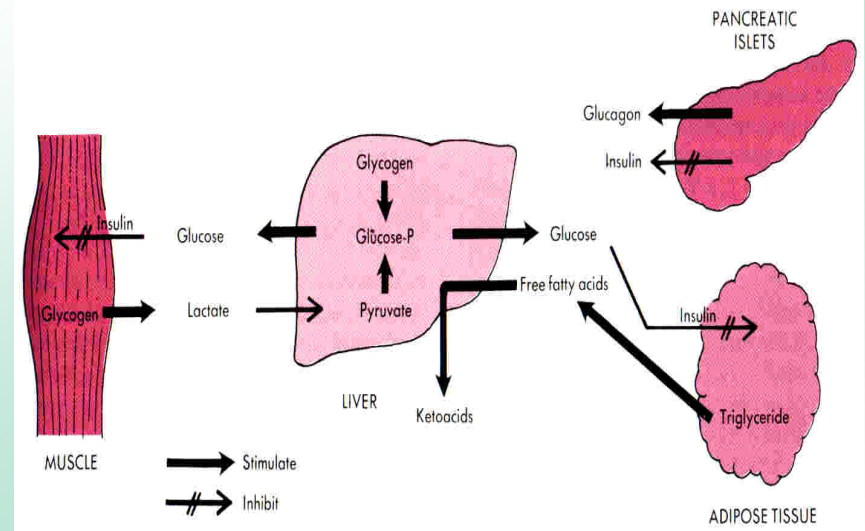
stav odpočinku

Sympatikus

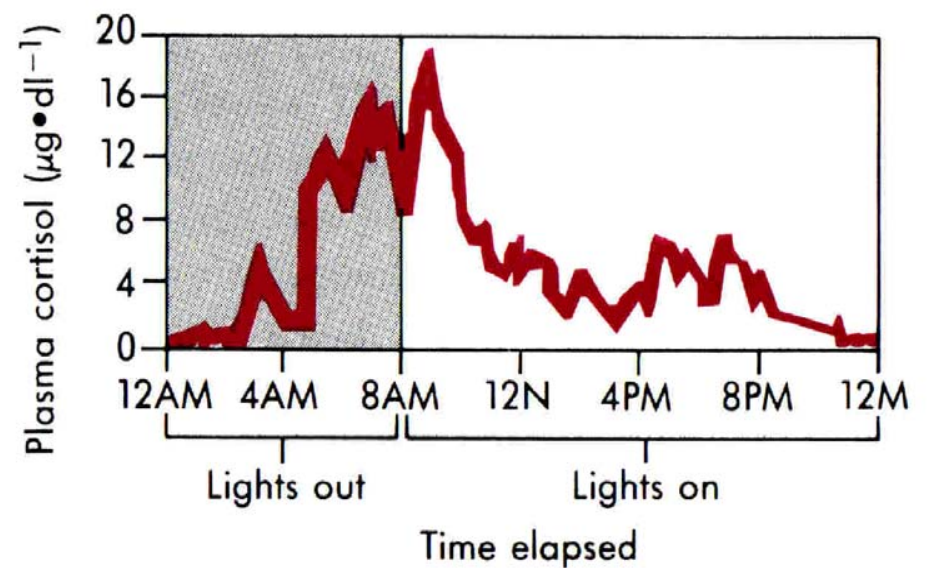
odpověď typu “F&F”

- ↓ trávení
- ↓ tvorba slin
- ↑ HR
- ↑ dýchání
- redistribuce krve ze střev do svalů, mozku a srdce
- zvýšená aktivita a bdělost

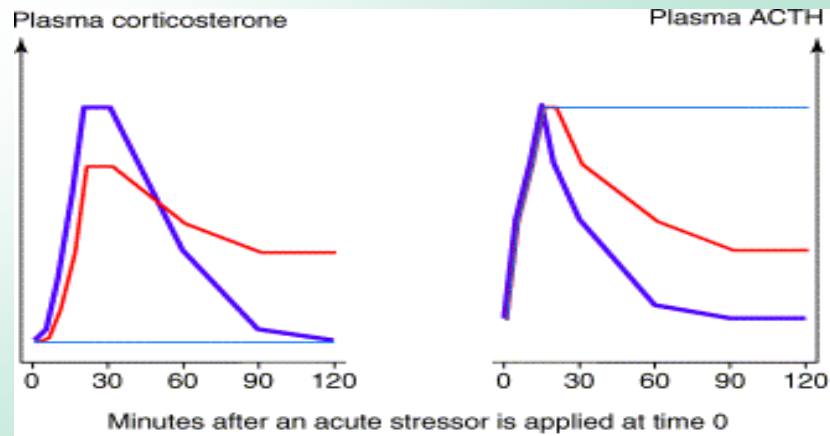
Metabolické účinky adrenalinu

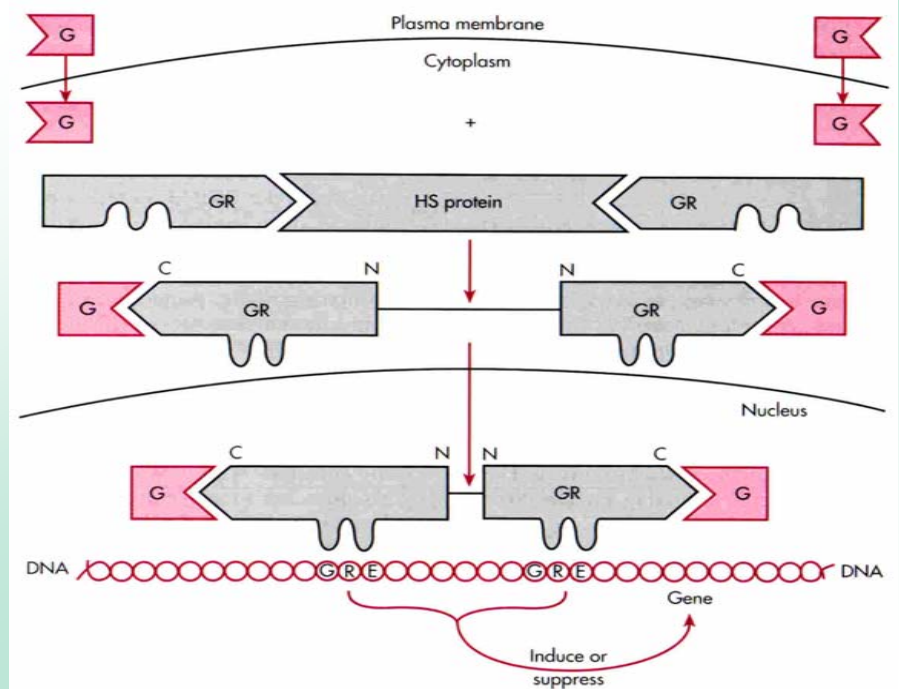
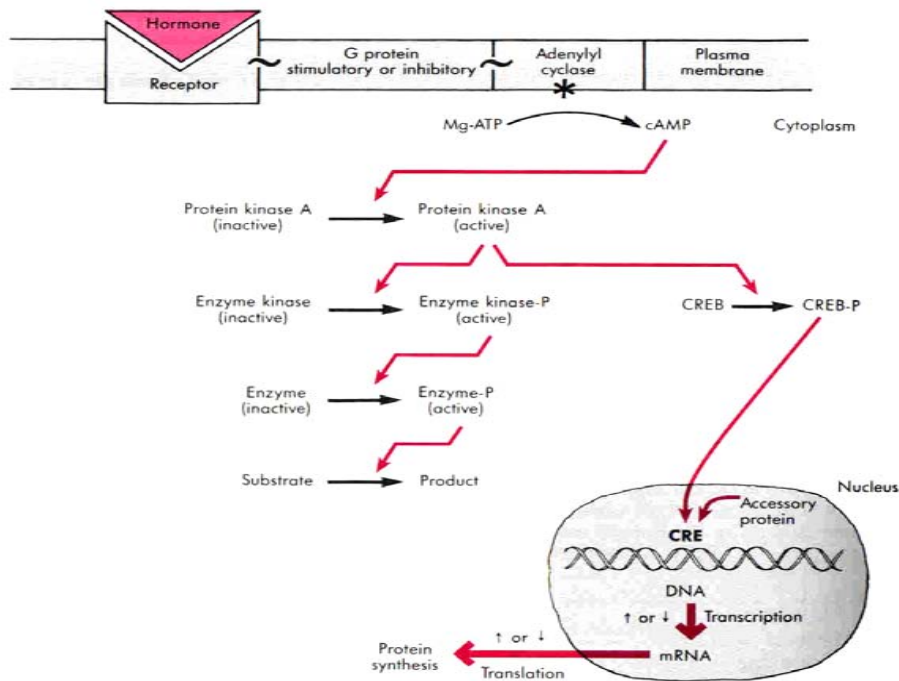
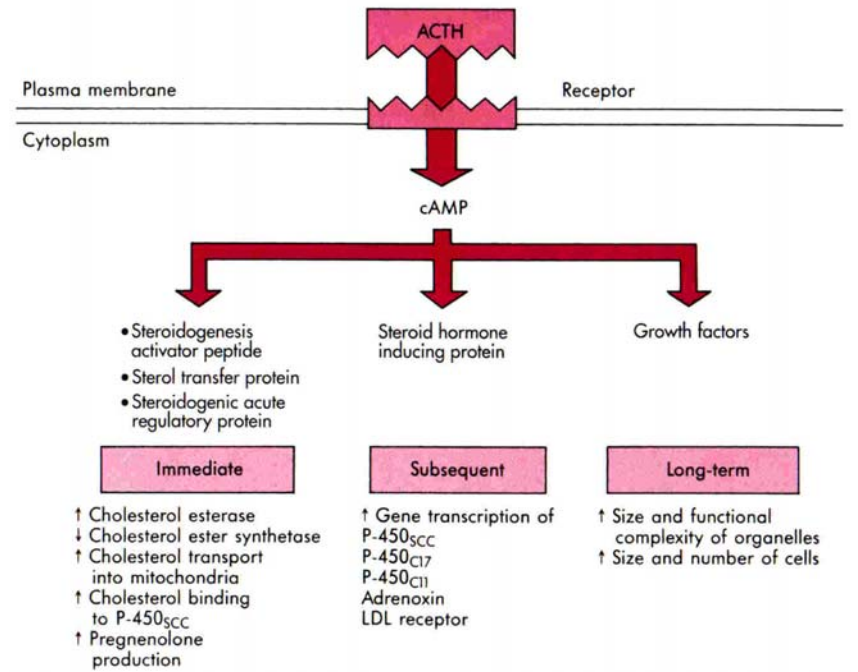
Pulsatilní a diurnální povaha glukokortikoidní sekrece

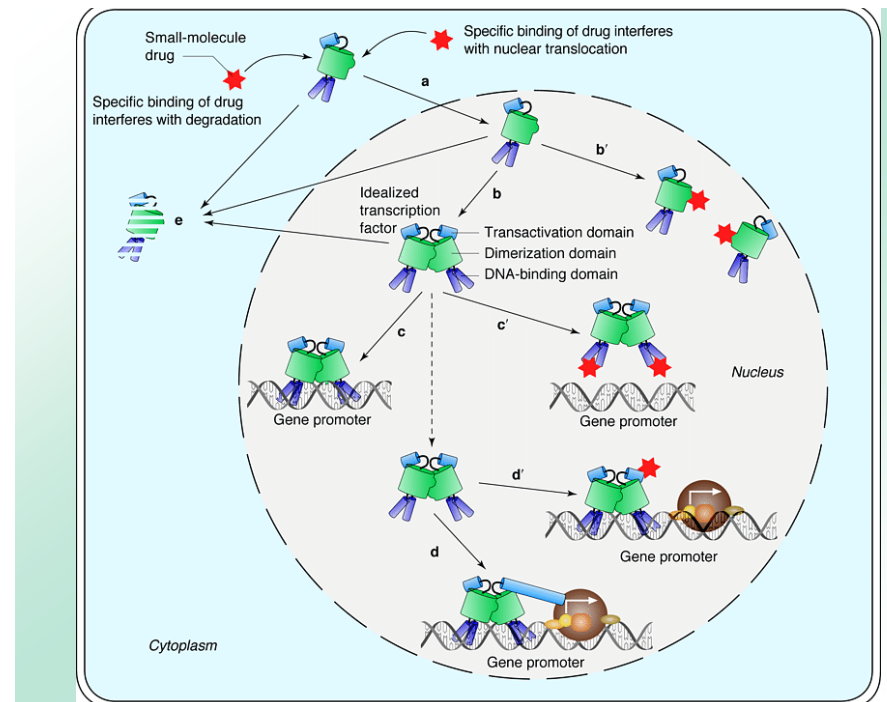
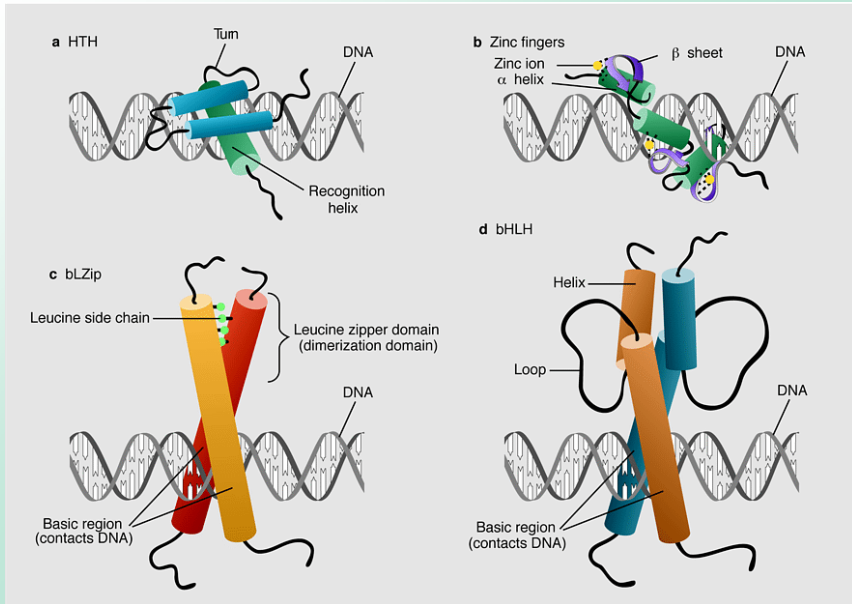

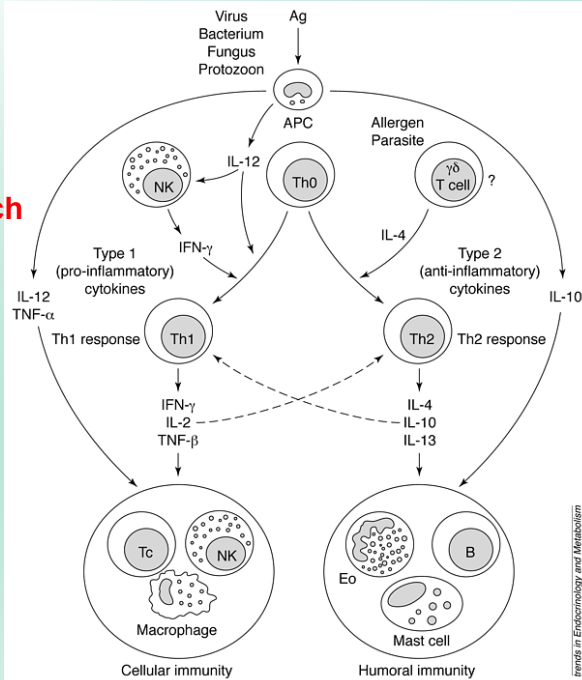

TRENDS in Endocrinology & Metabolism

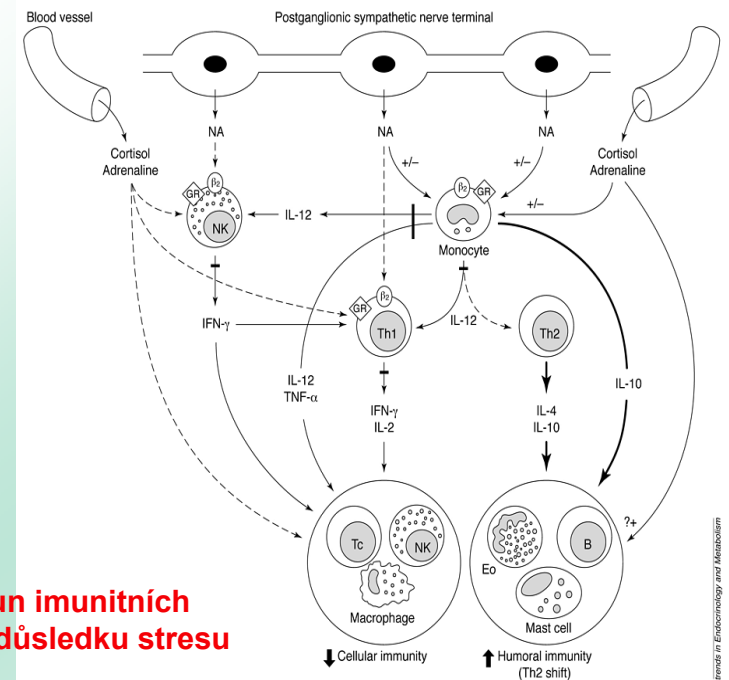

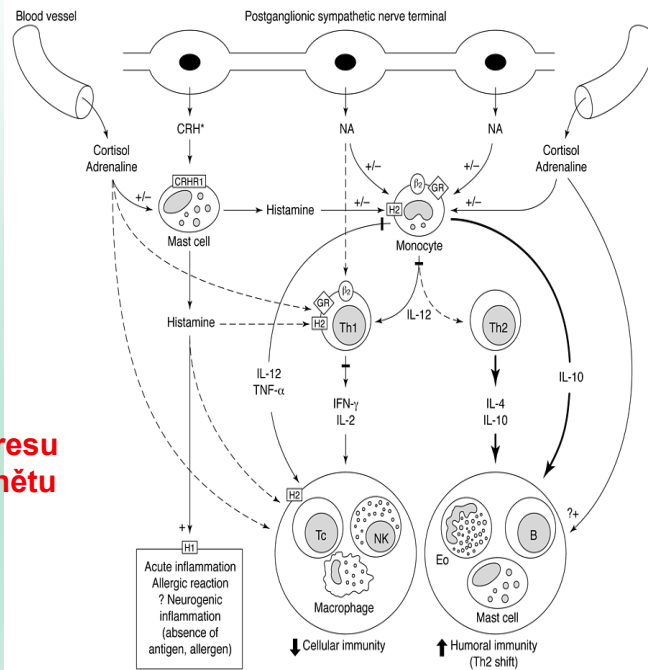

Rovnováha imunitních odpovědí Th1 a Th2

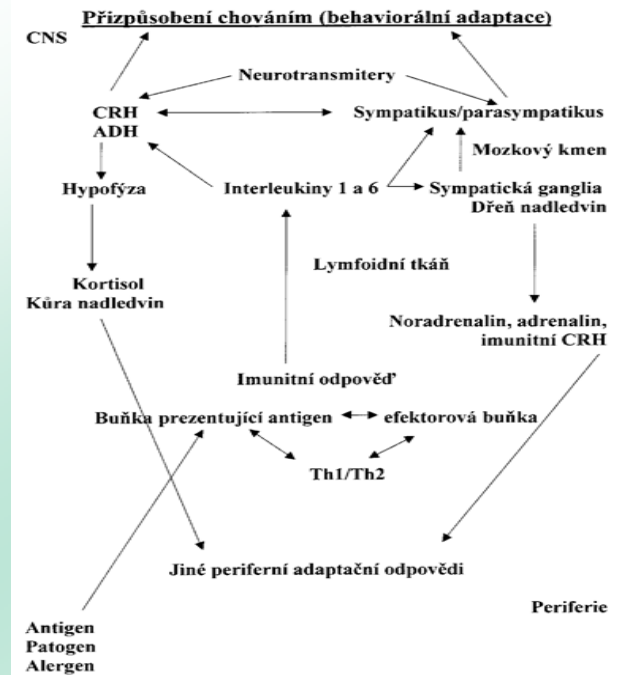

Th2 posun imunitních reakcí v důsledku stresu

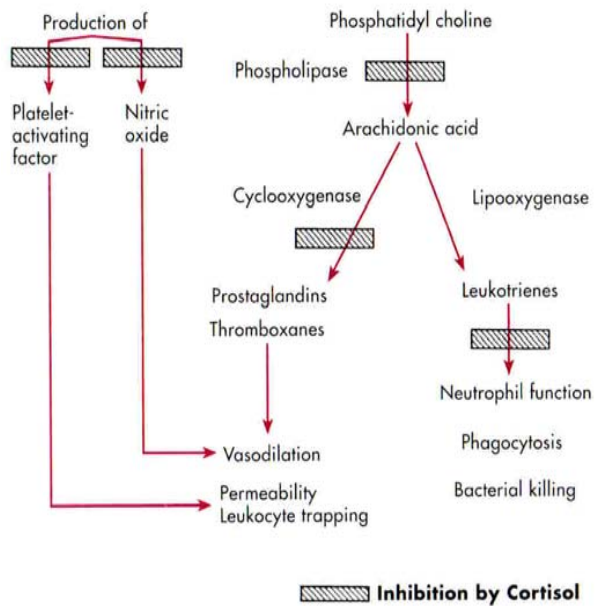

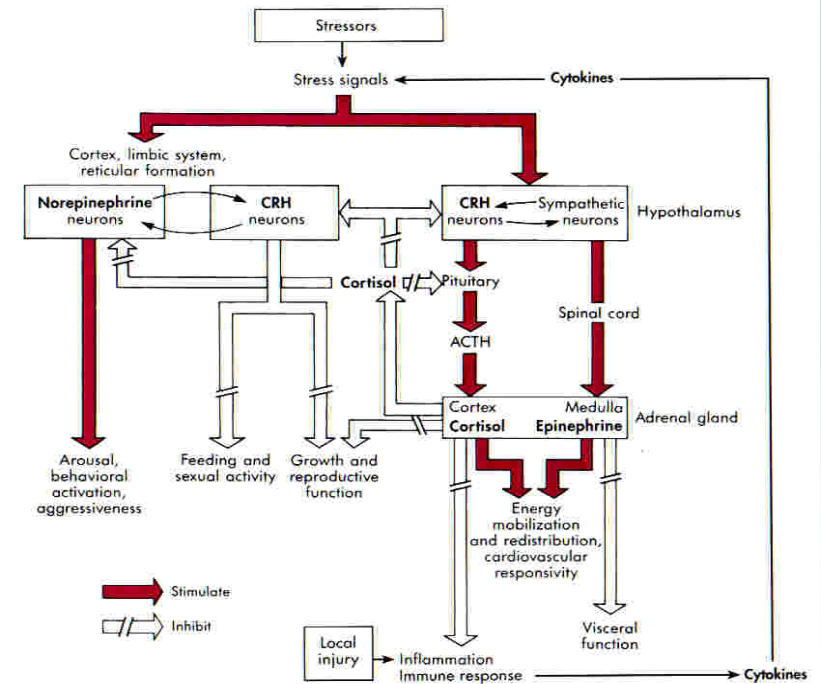
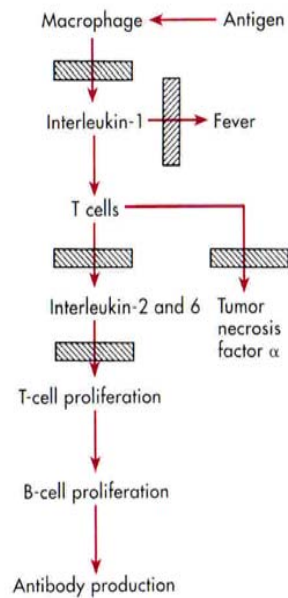
Th2 posun
v důsledku stresu
a akutního zánětu

Inflammatory response

Immune response

Akutní odpověď na stres

- ⊙ **adaptivní**, umožňující přežití
- ⊙ ačkoliv se v různých situacích volí různé reakce, **cíl je vždy stejný = přežití**
- ⊙ **metabolické**: ↑glykémie
- ⊙ **kardiovaskulárně/respirační**-doprava glukózy ke svalům, srdci a mozku
- ⊙ **analgézie**
- ⊙ **inhibice procesů snižujících šanci na přežití** (rozmnožovací chování, jídlo, procesy v GIT, deprese imunitního systému)

Akutní reakce na stres-metabolické efekty

- ☺ **Účel: zvýšit glykémii prostřednictvím katecholaminů a glukokortikoidů**
- ☺ Uptake glukózy je inhibován a syntéza proteinů, mastných kyselin a glykogenu je zastavena.
- ☺ Lipolýza, glykogenolýza, proteolýza (katecholaminy mají spíše krátkodobé efekty na glykémii), glukoneogeneza (glukokortikoidy mají spíše dlouhodobé efekty na glykémii).

Akutní odpověď na stres-kardiovaskulárně respirační efekty

- ☺ **Účel: zvýšit kardiovaskulární tonus** k rychlé dodávce mobilizované glukózy a kyslíku nejpotřebnějším tkáním.
- ☺ Uvolnění vasopresinu z axonových terminál neurohypofýzy vede k reabsorpci vody v ledvinách. **Účel: zvýšení náplně CV systému**

Akutní odpověď na stres-analgézie

- ☺ **Účel: snížit vnímání bolesti**
  - ☺ Rozeznáváme dvě formy analgézie indukované stresem (SIA)
  - ☺ **-na opiátech závislá SIA** (enkefaliny a β -endorfin)
  - ☺ **-na opiátech nezávislá SIA** (glutamát)
- Během stresové reakce se mohou kombinovat obě formy SIA.

Chronická odpověď na stres

- ☹️ **maladaptivní** = s poškozujícími efekty na organismus
- ☹️ chronický stres může vést k onemocnění jako **žaludeční vředy, viscerální obezita, snížený růst, zvýšené riziko CAD**
- ☹️ chronický stres ovlivní **chování**:
- ☹️ inhibice reprodukce
- ☹️ chronický stres je asociován s některými psychiatrickými nemocemi (**deprese**).

Role mnohonásobných faktorů ve vztahu ke stresu

- ⊙ **Dominantní a subdominantní opice:**
- ⊙ Ve stabilních podmínkách (území se nemění) mají dominantní samci nižší hladiny GCs než subdominantní.
- ⊙ V nestabilních podmínkách mají dominantní samci glukokortikoidy stejně vysoké nebo vyšší než subdominantní.
- ⊙ “Síla osobnosti” dominantního samce koreluje s nízkými hladinami glukokortikoidů.

Role mnohonásobných faktorů ve vztahu ke stresu

- 😊 “**Good state of mind**”-pozitivní rysy osobnosti:
- 😊 **Sociální podpůrné skupiny**-formují se nesexuální přátelství osob opačného pohlaví
- 😊 Trénink schopnost **předvídat** stresovou situaci a schopnosti **přebírat nad ní kontrolu**.
- 😊 transformace **agresivity** při ztrátě možnosti bojovat (sport)

